

osmnácté století. Dilem již stalé věci a dilem proroctví. Na způsob Bibli. Vydaná od M. V. K., 1784; Nový kalendář tolerancí pro veškeren národ český katolického i evangelického náboženství, v kterémž krom rozličných naučení a všech vojenských příběhů také nemalý počet potřebnějších a vůbec pro lid prospěšnějších královských nařízení a patentů obsažen jest, 1789–98; Vypsání nového světa před lety od Františka Verulamského v anglickém, pak i v latinském jazyku složené a vydané. Nyní ale z latinského jazyka do českého přeložené od Gottfrýda Jana Dlabáče, kněze kláštera strahovského. K. nákladem, 1798; Večerní shromáždění Dobrovické obce. Aneb: Prospěšná naučení, vedle kterýchž jedenkaždý všemu dobrému se poučiti, před mnohou škodou vystříhati i také o rozličných na světě pamětihodnostech známosti nabýti může. Vydaná K. prací a nákladem, 1801; Přítel lidu. Knižka k poučení a vyrazení. Vydaná K. prací a nákladem. I.–II., 1806, 1807.

J. Herben: V. M. K. – osvícenský novinář a buditel, 1926; J. Novotný: V. M. K., 1956, 2. vyd. 1973; Lexikon české literatury 2/II, 1993. (jh)

Vavřinec Krasonický

asi 1460 Krasonice (záp. Morava)
1532

Pocházel ze zemanského rodu. Na pražské univerzitě dosáhl r. 1479 gradu bakaláře. Od utrakvismu přestoupil k Jednotě bratrské; od r. 1494 byl členem úzké rady Jednoty, později též duchovním správcem sboru v Litomyšli.

Ve sporech mezi křídlem Jednoty zastávajícím náboženskou víru a křídlem upřednostňujícím vzdělání se postavil mezi přední obhájce vzdělání. Učinil tak mj. s pomocí reformační a humanistické argumentace v traktátu *O učených* (1530). V úsilí o spojení bratrského ideálu lidské rovnosti s vírou a vzděláním tvoří K. mezičlánek od Lukáše Pražského k Blahoslavovi (a dále ke Komenskému).

R. Urbánek: Jednota bratrská a vyšší vzdělání až do doby Blahoslavovy, 1923; M. Kopecký: K traktátu *O učených* V. K., Z kralické tvrže 1987. (mk)

Ferdinand Kratina

7. 5. 1885 Brno
14. 12. 1944 Brno

Po maturitě na Klasickém gymnáziu v Brně studoval v l. 1903–08 na UK němčinu, franštinu, filozofii a psychologii. V dalších letech ještě absolvoval studijní pobyty v Mnichově a v Paříži. Od r. 1908 působil (s přerušением v letech první světové války) jako profesor na různých středních školách, nejdéle na gymnáziu v Olomouci. Byl politicky aktivní jako přesvědčený demokrat a člen Strany práce dr. Stránského. R. 1926 podal na FF MU dizertační práci *Problém o podvědomí duševna v soudobé psychologii*. Od té doby se datuje

jeho spolupráce s Psychologickým ústavem profesora M. Rostohara. Po studijním pobytu v Psychologickém ústavu v Lipsku 1930–31 se v r. 1933 habilitoval pro obor psychologie na FF MU, kde pak jako docent přednášel. Kromě toho učil také na Škole vysokých studií pedagogických a Pedagogické akademii. Byl členem redakčního kruhu *Psychologie* a přispíval do řady dalších odborných časopisů.

Byl čelným představitelem české celostní a tvarové psychologie. Z jeho empirických výzkumů se často cituje monografie o eidetické vloze (1930). Na rozdíl od experimentálního zaměření Rostoharova ústavu K. směřoval více k syntetickým pracím. Jeho studie z celostní a tvarové psychologie vyjadřují osobité názory a vyznačují se vytříbenými formulacemi. Zaujal kritické stanovisko k berlínské škole, která nepřipouštěla primární vliv subjektivních činitelů a ve shodě s lipskou školou vyzvedl genetický primát nerozrušené prvotní celosti. V pojetí celosti se však poněkud lišil od Rostohara. Rovněž svým zájmem o problematiku osobnosti rozšířil akční rádius brněnské psychologické školy. Ve spise *Osobnost* (1941) podal hutnou charakteristiku statické i dynamické struktury: „Osobnost je neměnná ve struktuře dědičných vloh a v průběhové periodicitě. Vývoj přináší změny a obohacuje osobnost, ale zároveň ji zpevňuje. Nové není jen mechanicky připojováno k dřívějšímu, nýbrž musí se dostat do rovnováhy s celkem osobnosti. Nové často rovnováhu ruší, vznikají vnitřní napětí a konflikty... Ale každá normální osobnost má dar duševní rovnováhy, schopnost napětí vyrovnávat. Tak se jeví osobnost jako vyrovnávatelka a uchovatelka rovnováhy. Z retrospektivního hlediska je osobnost pohyblivou rovnováhou, neboť rovnováha se stále a stále obnovuje.“ K. učebnice *Psychologie* (vydaná r. 1947) se vyznačuje osobitou koncepcí a exaktností textového zpracování; opírá se do značné míry o německé prameny, na rozdíl od angloamerické orientace v učebnici A. Jurovského z té doby.

Eidetická vložka u mládeže, 1930; *Studie z tvarové psychologie*, 1932; *Úvod do celostní a tvarové psychologie*, 1935; Psychologická hesla v dodatcích OSN a v Pedagogické encyklopedii I–III, 1938–40; *Osobnost*, 1941; *Typ a typologie*, 1942; *Psychologie*, 1947. [CV] *Dnešní stav eidetiky*, *Poznámky k metodě eidetické*, ČM 1929; *Rozhledy psychologické, K dnešnímu zápasu o psychologické principy*, ČM 1930; *Celostní hledisko v psychologii myšlení a chtění*, *Psychologie* 1935; *Sigmund Freud*, *Psychologie* 1938; *K vývojové linii děloství a mládí*, *Psychologie* 1939. [P] E. Durkheim: *Pravidla sociologické metody*, 1926.

Za F. K., ČM 1944; F. K. (nekrolog), *Psychologie* 1946; J. Švancara: *Problém geneze představy v pracích brněnské psychologické školy*, in *Brněnská věda a umění meziválečného období v evropském kontextu*, 1993; V. Kratinová: *Vzpomínka*, M. Sedláková: *K ju-*

bileu časopisu *Psychologie*, J. Viewegh: *Paradox osamocenenosti*. F. K. (1885–1944) – zakladatelská osobnost moderní české psychologie, Sb. k šedesátému výročí časopisu *Psychologie*, 1995. (jš)

Antonín Kratochvíl

31. 8. 1924 Brno

Po maturitě na klasičtém gymnáziu v Brně (1945) začal studovat dějepis a češtinu na FF MU, avšak v květnu 1948 byl z politických důvodů z fakulty vyloučen. V l. 1947–52 byl redaktorem kulturní redakce v brněnském křesťansky orientovaném deníku *Lidová obroda*; 1952 zvolil exil do SRN. Doktorát filozofie získal na univerzitě v Mnichově (1954), kde od r. 1952 působil v *Rádiu Svobodná Evropa*. V r. 1990 mu byl udělen titul PhDr. na FF MU, kde se také ve stejném roce habilitoval z dějin české literatury.

K. filozofický názor se utvářel nejprve pod vlivem jeho otce, filozofa Josefa K., dále pak pod vlivem R. Holinky, J. Durycha, J. Strakoše, Z. Kalisty, J. Ludvíkovského, M. Habáně. Pozdější vlivy (S. Sousedík, K. Máchá) orientují jeho tvorbu na tematiku českého baroka. Zde také leží jeho vlastní přínos ke spektru české filozofie: v rozpracování katolického pojetí českého barokního myšlení. Na rozdíl od jiných konceptů (licencovaných sympatiemi k pojetí husitskému, bolzanovskému, modernistickému, marxistickému) setrvává na tradičním pojetí (ve smyslu kritického antibolševismu, nečině zde zásadního rozdílu mezi historickým pohledem Z. Nejedlého a jeho „učitele“ A. Jiráka). Tento koncept mu vynesl zčásti mnohohlasou kritiku, na druhé straně mu však jako laikovi umožnil profilovat katolickofilozofické pojetí českých dějin do polohy možné zásadní polemiky. – Méně známá je K. publikační činnost v interních edicích vysílače *Svobodná Evropa* (RFE Research, Situation Report/Czechoslovakia), totiž soustavný komentář a analýza československé filozofické produkce 60.–80. let (tyto studie, které by vydaly několik svazků, jsou ojedinělým, vlastně jediným materiálem kontinuálně sledujícím téma českého marxismu). Významná je i řada jeho rozhovorů s předními postavami světové filozofie (K. Jaspers, 1956; R. Guardini – s nímž ostatně bydlel v jednom domě, ad.). K. soustavný zájem je nyní zaměřen na křesťanský existencialismus N. A. Berdjajeva, M. Blondela, G. Marcela a J. Čepa.

Peněz exulantův, Mnichov 1952 (antologie české prózy); *Kniha esejí*, Mnichov 1959; *Kniha setkání*,

Norman 1962; *Die kommunistische Hochschulpolitik in der Tschechoslowakei. Geschichte und Analyse der Entwicklung bis zur Gegenwart*, München 1968; *Bibliografie krásné české literatury vydané v exilu (únor 1948–květen 1967)*, Řím 1968 (zvláštní otisk Studie 1, 1968, č. 14); *Dichter ohne Heimat. Tschechische und slowakische Ezüschriststeller*, München 1970; *Zaluzi 1–3. 1. Stalinská justice v Československu*, Mnichov 1973, 2. *Vrátit slovo umlčeným*, Haarlem 1975, *Básníci ve stínu šibenice*, Řím 1976, 3. *Cesta k Si-onu*, Haarlem 1977 (souhrnně 1990); *Via dolorosa. Po- ezie Z. Rotrekl, V. Renče, J. Palivce*, Toronto 1977, 1990; *Oheň baroka. Kavalíři písně, mystici a asketové v české barokní literatuře*, Mnichov 1984, Brno 1991; *Das Böhmisches Barock. Ausgewählte Kapitel aus der tschechischen Kulturgeschichte*, München 1989; ... *za ostatními dráty a minovými poli. Vývojové tendence v české exilové literatuře v l. 1948–68*, Mnichov – Brno 1993. [sb] *Kommunismus in Geschichte und Gegenwart*, Bonn 1964; *Jan Amos Komenský a moderní pedagogika*, Stuttgart 1971; *Sozialismus und/oder Freiheit*, Berlin 1976; *Slovo a naděje*, Roma 1978; *Filosofie Karla Máchy v kontextu evropského myšlení*, Rozhlasová univerzita Svobodné Evropy, Mnichov – Praha 1993. [CP] *Publikoval v časopisech a novinách českých (Archa, Úsvit, Lidová obroda, Lidová demokracie), italských (Řím: Nový život, Studie), německých (Mnichov: Archa, Hlas exilu, Národní politika, Criticon; Luxemburger Wort, Osteuropäische Rundschau), amerických (New York: Proměny) aj. [Ed] K. Máchá: *Philosophia perennis*, München 1982; *Rozhlasová univerzita Svobodné Evropy 1–2* (1. Mnichov – Praha 1993, 2. Mnichov – Brno – Pizeň 1994).*

K. Máchá: *Böhmisches Barock und seine Seele. Dr. A. K. und die katholische Literaturkritik des 20. Jhs.*, in A. K.: *Das Böhmisches Barock*, München 1989; Z. Rotrekl: *Skrytá tvář české literatury*, 1991; *Slovo v úzkosti a naději*. Sb. k 70. výročí narození A. K., ed. Z. Rotrekl, K. Máchá, 1994; *Slovník českých spisovatelů od r. 1945*, 1995. (km)

Josef Kratochvíl

9. 3. 1882 Dolní Kounice

7. 4. 1940 Brno

Po maturitě na gymnáziu (1901) v Brně vstoupil do brněnského bohosloveckého učiliště. Odtud ho biskup F. Bauer poslal studovat filozofii a přírodní vědy na Gregoriánskou univerzitu v Římě. V r. 1904 se tam stal doktorem filozofie na základě dizertace z filozofie a rigoróza z tomistické filozofie a astronomie. Ve studiích filozofie (a moderní filologie) pokračoval v l. 1904–05 a 1907–09 na FF UK. Jeho učiteli filozofie byli B. Foustka, F. Čáda, F. Krejčí

